

УДК 796.035:316.42(100)
doi: 10.15330/fcult.45.55-63

Олександр Волох, Володимир Мисів,
Юрій Юрчишин, Іван Стасюк,
Вадим Воронецький

ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРЕЛІКУ СПЕЦІАЛЬНИХ (ФАХОВИХ) КОМПЕТЕНЦІЙ ВІЙСЬКОВОГО СПРЯМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ – МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Резюме. **Мета** – обґрунтування змісту спеціальних (фахових) компетенцій військового спрямування у здобувачів вищої освіти – майбутніх вчителів Захисту України. **Матеріали та методи:** теоретичний аналіз наукової літератури, нормативно-правової бази у сфері освіти та реалізації ОПП спеціальності А4.16 Середня освіта (Захист України) в ЗВО України; порівняльного аналізу; узагальнення теоретичних даних. **Результати.** Проведено аналіз сучасних підходів до формування компетенцій, визначено зміст та сутність фахових (спеціальних) компетенцій військового спрямування з урахуванням нової модельної програми «Захист України. Інтегрований курс» та обґрунтовано програмні результати навчання в рамках військово-патріотичного виховання молоді. Запропонований підхід до визначення фахових (спеціальних) компетенцій випускників ЗВО можливо використовувати під час розробки ОПП та стандартів вищої освіти підготовки фахівців за відповідною спеціальністю. **Висновок.** Результати дослідження, висвітлені у роботі, вказують на необхідність перегляду кваліфікаційних вимог до посад вчителів «Захисту України», обсягів та змісту фахової підготовки, впровадження в освітній процес процедур та стандартів НАТО.

Ключові слова: модельна навчальна програма, предмет «Захист України», фахові (спеціальні) компетенції, програмні результати навчання, проект TUNING

Summary. The **purpose** is to substantiate the content of special (special) competencies of a military orientation in higher education applicants – future teachers of the Defense of Ukraine. **Materials and methods:** theoretical analysis of scientific literature, regulatory and legal framework in the field of education and implementation of educational and professional programs in specialty A4.16 Secondary Education (Defense of Ukraine) in higher education institutions of Ukraine; comparative analysis; synthesis of theoretical data; specification. **Results.** Changes in approaches to teaching the course "Defense of Ukraine" in secondary education institutions necessitate the training of teachers in accordance with the latest recommended forms, methods and principles of studying this subject. Existing educational programs and standards of higher education do not fully take into account the requirements of today for the formation of a systemic understanding of the Armed Forces of Ukraine and their use in future teachers of the "Defense of Ukraine", modern issues of national security of the state and require changes. The article analyzes modern approaches to the formation of competencies, determines the content and essence of professional (special) competencies of a military direction, taking into account the new model program "Defense of Ukraine. Integrated Course" and substantiates the program learning outcomes within the framework of military-patriotic education of youth. The proposed approach to determining professional (special) competencies of graduates of higher education institutions can be used when developing educational and professional programs and standards of higher education for training specialists in the relevant specialty. **Conclusion.** The results of the study, highlighted in the work, indicate the need to revise the qualification requirements for the positions of teachers of the "Defense of Ukraine", the volume and content of professional training, the introduction of NATO procedures and standards into the educational process.

Keywords: model curriculum; subject "Defense of Ukraine"; professional (special) competencies; program learning outcomes; TUNING project

Постановка проблеми й аналіз результатів останніх досліджень. Агресія росії проти України обумовила необхідність здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді, формування у них готовності до захисту Української держави, бажання військової освіти та служби в Збройних Силах України. Це знайшло своє відображення у новій модельній навчальній програмі «Захист України. Інтегрований курс», рекомендованою наказом Міністерства освіти та науки від 08.08.2024 р. №1116 [1]. Зазначена програма спрямована на розвиток практичних навичок майбутніх захисників України, формування у них патріотичної свідомості та системи цінностей українського народу на засадах патріотизму, а також їх готовності до захисту України.

У програмі розширено розділи тактичної, військової, домедичної підготовки й цивільного захисту. Також програму доповнено матеріалами з мінної безпеки та з попередження ризиків поводження з вибухонебезпечними предметами; з кібербезпеки та основними поняттями сучасної інформаційної безпеки; правилами поведінки у надзвичайних ситуаціях. Особливе місце в оновленій програмі відводиться ознайомленню учнівської молоді з основами нормативно-правового забезпечення захисту України, набуття знань про функції Збройних Сил України, формування умінь та навичок щодо національного спротиву. В зв'язку із цим виникла необхідність підготовки вчителів нового формату, здатних організувати освітній процес та викладати предмет «Захист України» в закладах загальної середньої освіти відповідно до останніх рекомендованих форм, методів, підходів та принципів вивчення цього предмета.

Існуючі освітні програми та стандарти вищої освіти не враховують вимоги сьогодення щодо формування в майбутніх вчителів «Захисту України» системного уявлення про Збройні Сили України та їх функції, сучасної проблематики національної безпеки держави. Це викликає необхідність запровадження змін щодо формування професійної майстерності майбутніх педагогів, пошуку нових форм та методів навчання предмету «Захист України», які безпосередньо мають бути спрямованими як на опанування загальних, так і на формування спеціальних (фахових) компетентностей, специфічних умінь та навичок в рамках військово-патріотичного виховання.

Питання систематизації та формування фахових (спеціальних) компетенцій майбутніх вчителів «Захисту України» розглядаються у працях С.С. Лазаренко [2,3,4]. У роботі [5] авторами висвітлено важливість акцентуації на педагогічній складовій у підготовці вчителів «Захисту України», оволодіння здатністю працювати з різними віковими категоріями та формувати лідерські якості учнів.

Особливості освітньої програми «Фізична культура. Захист України» у своїй роботі розглядає І.В. Кривенцова [6]. У ній надано перелік основних компонентів цієї освітньої програми та доведено раціональність поєднання підготовки вчителів предметів Фізична культура та Захисту України.

У роботі [7] автор визначає важливий чинник розвитку громадянської свідомості та патріотичних цінностей сучасної молоді, а саме: формування у майбутніх педагогів необхідних знань та навичок у сферах конституційного права, правового виховання та національної безпеки.

Питання формування переліку компетентностей майбутніх педагогів були предметом досліджень О.Б. Рудика [8], який розглядає поняття компетенції вчителя (викладача), як «...надбудови над фундаментом: компетенціями учня (студента). Інакше кажучи, вони складаються з власне тих компетенцій, які набувають учні (студенти), і тих, які забезпечують вчителю (викладачу) виконання своїх обов'язків як вчителя (викладача)». В результаті дослідження автором запропоновано підхід, який дозволяє сформувати максимально повний перелік спеціальних (фахових) компетенцій у сфері опанування природничо-математичними дисциплінами на основі класифікації видів діяльності вчителя школи чи викладача закладу вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій в цій предметній галузі показав, що питання визначення змісту фахових (спеціальних) компетенцій військового спрямування та на їх основі переліку освітніх компонент, які забезпечують їх формування у майбутніх вчителів Захисту України вивчено недостатньо глибоко і різнобічно. Це потребує додаткового дослідження з урахуванням змін в оборонному законодавстві України та програмі навчального предмета «Захист України».

Мета дослідження – обґрунтувати зміст спеціальних (фахових) компетенцій військового спрямування у здобувачів вищої освіти – майбутніх вчителів Захисту України.

Методи й організація дослідження: теоретичний аналіз наукової літератури, нормативно-правової бази у сфері освіти та реалізації освітньо-професійних програм спеціальності А4.16 Середня освіта (Захист України) в ЗВО України; порівняльного аналізу; узагальнення теоретичних даних; конкретизації.

Результати дослідження. З відкриттям нової спеціальності «Середня освіта. Захист України» постала необхідність щодо визначення фахових (спеціальних) компетенцій військового спрямування для здобувачів вищої освіти – майбутніх вчителів «Захисту України». Важливість формування і розвитку спеціальних компетенцій як основи університетських програм на здобуття відповідного ступеню визначена проектом TUNING, який покликаний гармонізувати освітні структури у Європі [7,8]. Вони є ключовими для будь-якого ступеню і безпосередньо пов'язані зі спеціальними знаннями предметної області.

Такі компетенції формуються на основі того, що повинен знати та уміти випускник закладу вищої освіти, його здатності комунікувати з усіма учасниками освітньої діяльності, самостійно приймати рішення, діяти автономно та відповідально. Викладаючи предмет «Захист України» вчитель повинен знати навчальний матеріал та уміти показувати практичні дії виконання нормативів, порядок поведінки зі зброєю, орієнтування на місцевості, використання нових видів збройної боротьби тощо. Ці уміння мають забезпечувати якісну підготовку учнів до захисту України, тобто вчитель повинен бути компетентним не менш, ніж в обсязі навчальної програми предмету «Захист України».

У 2024 році наказом Міністерства освіти на науки від 08.08.2024 року №1116 [1] затверджено нову модельну навчальну програму «Захист України. Інтегрований курс». Попередня навчальна програма була рекомендована наказом Міністерства освіти на науки від 03.08.2022 року №698 [10], і як видно зі змісту останньої, за короткий проміжок часу програма підготовки учнівської молоді до захисту України зазнала кардинальних змін. Це пов'язано із необхідністю формування у майбутніх захисників України національної та громадянської ідентичності, стійкості та готовності до захисту незалежності та територіальної цілісності України по причині збройної агресії російської федерації.

У зв'язку із цим вважається доцільним проаналізувати зміни в навчальній програмі «Захист України» та визначити ті знання та уміння, які буде покладено в основу фахових (спеціальних) компетенцій військового спрямування майбутнього вчителя.

Проведений аналіз модельної навчальної програми вказав на такі зміни:

1. Розширено мету та завдання навчального предмета. Новим інтегрованим курсом передбачено не лише формування умінь та навичок щодо захисту України, але й національної і громадянської ідентичності, стійкості та оборонної свідомості здобувача освіти. Все це узгоджується із суспільно-державними (національними) цінностями України, визначеними Законом України від 13 грудня 2022 р. № 2834-IX «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» [11].

2. Визначено принципи та пріоритети, на яких ґрунтується нова програма. Основними із них є: формування особистості здобувачів освіти, співробітництво всіх учасників навчального процесу, готовність до захисту України, конституційних засад державного ладу, національних інтересів та суспільно-державних цінностей України.

3. Зазнав змін і зміст програми, який тепер структурно поділено на модулі. Під час проходження даних модулів програмою передбачено:

- оволодіння здобувачами освіти навичками управління та планування, вивчення основ військового лідерства;
- вивчення основних зразків озброєння та військової техніки;

- винесено в окремий модуль навчання орієнтуванню на місцевості та інженерна фортифікація;
- особливу увагу приділено мінній безпеці – ознайомлення з основними зразками інженерних мін, порядком їх виявлення та правилам поведінки на замінованій місцевості;
- новим у програмі є модуль «Військові технології та їх розвиток». Цей модуль забезпечує формування у майбутніх захисників України таких важливих та актуальних на сьогодні умінь, як керування FPV-коптерами та БПЛА літакового типу, користування сучасними засобами зв'язку;
- вивчення історії та основних положень інформаційної війни. Зокрема учні навчатимуться проводити оцінку достовірності інформації та розвідку на основі відкритих джерел OSINT;
- замість «Цивільного захисту населення» введено модуль «Цивільне населення в кризових ситуаціях», де основна увага приділяється моделюванню розвитку небезпечних ситуацій воєнного характеру, виконанню вправ психологічної стійкості, навчання основам самовиживання;
- усвідомлення свого вибору щодо захисту України, питання самореалізації та планування свого майбутнього в системі оборони України.

Поряд із цим, новою програмою не передбачено вивчення історії Українського війська, що, на нашу думку, не повною мірою задовольняє вимогам щодо військово-патріотичного виховання. Адже знання закономірностей розвитку та становлення Українського війська, ролі видатних історичних постатей у його формуванні потрібні для формування національно-патріотичної свідомості майбутніх захисників України.

Також слід вказати і на деякі проблемні питання реалізації нової програми.

Відповідно до наказу МОН від 22.05.2024 №731 «Про затвердження особливостей використання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам (за спеціальним фондом державного бюджету) для забезпечення викладання навчального предмета «Захист України» [12] викладання предмету «Захист України» буде здійснюватися лише в окремих навчальних закладах – осередках, створених у територіальних громадах із розрахунку не менше 80 учнів 10–11-х класів та не менше, ніж 200 учнів (студентів, курсантів) у групах із одночасним здобуттям повної загальної середньої освіти в закладах професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти на один осередок. Навчання в цих осередках буде організовано один раз на місяць протягом одного навчального дня. Учні з інших навчальних закладів мають підвозити в ці осередки відповідно до графіка. Звідси випливає, що якщо учень пропустив заняття, то йому потрібно буде відпрацювати їх з іншим навчальним закладом, що стане неабияким стресом для нього. Також варто передбачити можливості щодо навчання учнів, які за станом здоров'ям не придатні до навчання.

В умовах сьогодення не менш важливим є використання можливості дистанційного навчання. Окрім того, епізодичне, раз на місяць військово-патріотичне навчання порушує системність навчально-виховного процесу. Для прикладу – системна робота в гуртках та секціях саме три-чотири рази на тиждень забезпечує їх високу результативність.

Питання підбору кадрів, їх атестація. До проведення занять із «Захисту України» планується залучати колишніх військових, випускників закладів вищої освіти педагогічного профілю, а також ветеранів російсько-української війни, причому останнім надається перевага. Проте, на нашу думку, вчитель «Захисту України» повинен мати в першу чергу педагогічну освіту, а потім вже й бойовий досвід. Тим більше, що з вересня 2025 року базові військові навички студенти – майбутні вчителі «Захисту України» отримають під час проходження обов'язкового курсу «Базової загальновійськової підготовки», затвердженого постановою Кабінету міністрів України

від 21 червня 2024 р. № 734 [13]. Також підхід до спеціалізації вчителів за модулями, що планується, обумовлює складнощі у наборі відповідних фахівців у межах територіального розміщення осередку навчання.

Таким чином, проведений аналіз модельної навчальної програми дозволяє визначити низку фахових вимог до вчителя «Захисту України», які можуть бути покладені в основу формулювання спеціальних компетенцій військового спрямування, а також програмних результатів навчання:

1. Профіль та рівень освіти. Готовність вчителя навчати молодь «Захисту України» повинна визначатись його освітньо-кваліфікаційним рівнем та профілем освіти. В першу чергу він повинен бути педагогом, а не лише мати бойовий досвід. Адже формування усвідомленого ставлення учнів до захисту України неможливе без знання основ педагогіки та теорії виховання. За словами Міністра освіти та науки «...вчитель має бути менеджером, який організовує навчання, залучає до нього фахівців і розуміє, де є додаткові можливості для власного розвитку».

2. Володіння сучасними формами та методами організації освітнього процесу з урахуванням змін у керівних документах щодо підготовки учнів до захисту України. Впровадження інтегрованого курсу навчання вимагає змін в організації занять. Замість класичної класно-урочної форми навчання вчитель повинен вміти організувати тренінгове навчання, під час якого накопичений навчальний матеріал викладається раз на місяць протягом шести-восьми годин. За такої організації навчання доцільно використовувати ситуативні завдання, роботу в малих групах тощо. Під час вибору методів навчання перевагу слід надавати новим інноваційним методам [14]: модульного навчання, за якого зміст навчального матеріалу структурується з метою максимально повного засвоєння та супроводжується обов'язковими блоками вправ і контролю за кожним елементом; імітаційного навчання, в основу якого покладено імітаційно-ігрове моделювання дій (у тому числі й бойових), що відбуваються в реальній обстановці; проблемного навчання, яке здійснюється на основі ініціювання самостійного пошуку учнем знань через проблематизацію (викладачем) навчального матеріалу; дистанційного навчання.

3. Знання сучасних військових технологій, навички управління та планування. На сьогодні жоден військовий конфлікт не обходиться без використання таких засобів новітнього озброєння, як безпілотні літальні апарати, сучасні засоби зв'язку. Вони довели свою ефективність на полі бою, забезпечуючи розвідувальною інформацією в режимі реального часу та можливості нанести вогневий удар по живій силі та об'єктах противника. Тому вчитель «Захисту України» повинен знати види безпілотників, порядок їх застосування, використання засобів зв'язку.

Також важливими на сьогодні навичками є уміння планувати та організовувати виконання бойових завдань із врахуванням поточної ситуації, приймати обґрунтовані рішення в бойових умовах за стандартами НАТО. Це передбачено системою швидкого аналізу бойових дій «After-action review» (AAR), яка дозволяє проводити аналіз виконання завдання, вчитись критично мислити та оцінювати свої дії, вивчати та поширювати бойовий досвід, згуртовувати та навчати особовий склад, ухвалювати рішення. В зв'язку із цим вчитель повинен знати сутність та зміст управлінської діяльності військового керівника за вищезазначеною процедурою, основні поняття і категорії теорії управління; уміти формувати в учнів – майбутніх захисників України практичні й організаторські навички для успішного виконання бойових завдань.

Успіх на полі бою та досягнення поставленої мети не меншою мірою залежать і від лідерських якостей командира, які на сьогодні розглядаються не лише як його талант чи здібності, але й як і важливий фактор національної безпеки та інтеграції України до європейської та атлантичної спільноти. Тому вчитель повинен мати навички індивідуально-виховної та внутрішньо-комунікаційної роботи з особовим складом;

через власний приклад, внутрішню комунікацію та формування організаційної культури уміти здійснювати вплив на підлеглих.

4. Рівень громадянської освіти. Вчитель повинен розуміти проблематику національної безпеки та загроз українській державі, механізмів і моделей системи світової колективної безпеки, громадянський обов'язок згідно з Конституцією України. Він повинен уміти забезпечувати формування в учнів готовності до захисту Української держави, бажання військової освіти та служби в Збройних Силах України.

5. Навички в інформаційній безпеці України. В умовах російсько-української війни особливого значення набуває захист інформаційного простору від негативних наслідків інформаційно-психологічних впливів противника. Тому учитель повинен знати основи інформаційної безпеки, володіти навичками процесу збору, аналізу та прийняття рішень на основі даних, які є публічно доступними (OSINT), уміти допомогти учням зрозуміти сучасні інформаційні загрози та критично ставитись до інформацій, які можна знайти у різних відкритих джерелах, таких як платформи соціальних мереж, публічні записи, новинні статті, наукові праці та вебсайти.

6. Володіння знанням та навичками домедичної допомоги. Основним завданням підготовки з домедичної допомоги є надання учням теоретичних знань з організації і надання домедичної допомоги, засвоєння ними практичних прийомів і навичок з надання домедичної допомоги в обсязі само- і взаємодопомоги при пораненнях, травмах і ураженнях.

7. Знання основних видів озброєння та військової техніки, їх характеристик та порядку використання. Уміння готувати стрілецьку зброю до бойового застосування, її догляду та зберігання. Вчитель повинен уміти формувати в учнів практичні навички із правильного використання стрілецької зброї та гранат.

8. Рівень тактичної підготовки. Знання Воєнної доктрини України, структури Збройних Сил України, основ загальновійськового бою, засобів та способів збройної боротьби. Володіння технікою переміщення у складі бойової групи.

9. Психологічна підготовка. Дії цивільного населення в кризових умовах. Знання основних прийомів психологічної стійкості та саморегуляції під час надзвичайних ситуацій, само- та взаємодопомоги, основи та принципів виживання.

Слід зазначити, що розглянуті фахові вимоги не є вичерпними для майбутнього вчителя «Захисту України», вони лише відображають спеціальну (військову) складову його компетентностей. Але навіть із такого короткого їх викладення видно, що вчитель «Захисту України» повинен володіти знаннями та практичними навичками в організації військової підготовки на рівні офіцера – командира підрозділу. Його фахові (спеціальні) компетенції військового спрямування повинні відповідати компетенціям, які формуються у випускників профільних вищих військово-навчальних закладів, із чого слідує можливість розгляду питання щодо присвоєння офіцерського звання випускникам закладів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю «Середня освіта. Захист України».

Визначені фахові вимоги до вчителя «Захисту України» дозволяють сформулювати можливі спеціальні компетенції військового спрямування, а також програмні результати навчання:

–здатність використовувати у професійній діяльності знання військового законодавства та міжнародного гуманітарного права, проводити роз'яснювальну роботу щодо воєнно-правової політики України;

–здатність використовувати у професійній діяльності знання з історії Українського війська, виховувати в учнів почуття патріотизму та відданості своїй державі;

–здатність до професійної орієнтації молоді щодо служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, визначених чинним законодавством, до захисту життя і здоров'я, забезпечення власної безпеки і безпеки інших людей у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу;

- здатність застосовувати знання причин виникнення надзвичайних ситуацій, їх впливу на безпеку життєдіяльності людини та довкілля, порядку дій та правила поведінки в умовах небезпеки під час проведення занять з цивільного захисту;
- здатність формувати в учнів моральну та психологічну готовність до виконання бойових завдань;
- здатність прививати навички із проведення оцінки стану пораненого, надавати йому домедичну допомогу в бойових умовах та організувати його евакуацію з поля бою;
- володіти основними прийомами психологічної стійкості та саморегуляції під час надзвичайних ситуацій, само- та взаємодопомоги, основи та принципів виживання;
- знати сутність та зміст управлінської діяльності військового керівника, основні поняття і категорії теорії управління; уміти формувати в учнів практичні та організаторські навички для успішного виконання бойових завдань;
- знати основні положення нормативно-правової бази протимінної діяльності в Україні, основні зразки мін та мінно-вибуховим пристроїв; вміти дотримуватись заходів безпеки при знаходженні на місцевості, яка представляє мінну небезпеку;
- знати методи і засоби оцінки місцевості, вміти орієнтуватись та здійснювати польові вимірювання для ведення робочих карт і розробки графічних документів;
- мати уявлення про діяльність НАТО, методи протидії дезінформації;
- мати базові уявлення з фортифікації та маскування, сучасні вимоги уміти застосовувати на практиці різноманітні підходи для підготовки учнів до захисту України, професійної орієнтації молоді до служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, до захисту життя і здоров'я, забезпечення власної безпеки і безпеки інших людей у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу;
- до фортифікаційного обладнання позицій та районів розташування військ;
- вміти визначати вихідні установки прицілу та точки прицілювання з урахуванням відстані до цілі і її розмірів, використовувати математичні методи під час виносу точки прицілювання з урахуванням бокового вітру чи під час руху цілі;
- вміти формувати морально-психологічну готовність та спроможність учнів виконувати покладені на них завдання, переборювати труднощі та небезпеку у надзвичайних ситуаціях, витримувати навантаження;
- вміти діяти в умовах загрози та виникненні надзвичайних ситуацій техногенного, природного, соціального та воєнного характеру.

Висновки з обґрунтуванням подальшого пошуку. Запропонований підхід до визначення фахових (спеціальних) компетенцій випускників закладів вищої освіти можливо використовувати під час розробки освітньо-професійних програм та стандартів вищої освіти підготовки фахівців за відповідною спеціальністю. Також результати дослідження, висвітлені у роботі, вказують на необхідність перегляду кваліфікаційних вимог до посад вчителів «Захисту України», обсягів та змісту фахової підготовки, впровадження в освітній процес процедур та стандартів НАТО.

Напрямами подальших досліджень можуть бути дослідження питань обґрунтування форм та методів формування компетенцій; обґрунтування основних освітніх компонент в результаті вивчення яких формуються компетенції.

Список використаних джерел

1. Модельна навчальна програма «Захист України. Інтегрований курс» для закладів, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.08.2024 року № 1116. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/08/13/MNP-Zakhyst.Ukraviny-Intehrovany.kurs-2024.pdf>.
2. Лазоренко СС. Систематизація освітніх компетентностей майбутніх вчителів предмету «Захист України». Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2023; 4 (128):305-15. DOI: 10.24139/2312-5993/2023.04/305-315.
3. Лазоренко СС, Рибалко ПФ. Методологічні принципи формування фахових компетентностей майбутніх учителів предмета «Захист України» в умовах дистанційного навчання. Олімпійський та паралімпійський спорт. 2024; 1:105-9. DOI: <https://doi.org/10.32782/olimpsspu/2024.1.18>
4. Лазоренко СС. Професійно-прикладна фізична підготовка у формуванні фахових компетентностей майбутніх учителів навчального предмета «Захист України». Вісник Луганського національного

університету імені Тараса Шевченка. 2024;1 (360):25-31. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2024-1\(360\)-25-31](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2024-1(360)-25-31).

5. Слюсар В, Яблонська Н, Мосієнко О. Формування лідерських soft skills в закладах вищої освіти (на прикладі підготовки вчителів «Захисту України»). Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство». 2024; 17: 66-76. DOI: <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2024-17-66-76>.
6. Кривенцова ІВ. Підготовка вчителя фізичної культури та Захисту України до роботи у закладах освіти. Здоров'я нації і вдосконалення фізкультурно-спортивної освіти: матеріали 4-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 квітня 2024 р. Харків: НТУ "ХПІ"; 2024:24-6. Режим доступу: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/b22443b2-4d33-4e09-86be-a313924404fd/content>.
7. Мирошніченко ВО. Правовий аспект професійної підготовки майбутніх викладачів навчальної дисципліни «Захист України». National Security Law and Economics. 2024; 1:31-9. DOI: <http://doi.org/10.51369/3083-5917-2024-1-4>.
8. Методичні рекомендації для розроблення профілів ступеневих програм, включаючи програмні компетентності та програмні результати навчання / пер. з англ. Національного експерта з реформування вищої освіти Програми Еразмус+, д-ра техн. наук, проф. Ю.М. Рашкевича. Київ: ТОВ «Поліграф плюс»; 2016. 80 с. DOI: <http://doi.org/10.51369/3083-5917-2024-1-4>.
9. Рудик ОБ. Загальний підхід до формування переліку компетенцій щодо опанування природничо-математичними дисциплінами. Математика в сучасній школі. 2012; 1:29-32. Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1400/1/O_Rudyk_MIMS_1_IPPO.pdf.
10. Про надання грифа оновленим навчальним програмам. Наказ Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2022 р. № 698. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/npa/pro-nadannya-grifa-onovlenim-navchalnim-programam>
11. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. Закон України від 06.06.2024 №3788-IX. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 46, ст.116.
12. Про затвердження особливостей використання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам (за спеціальним фондом державного бюджету) для забезпечення викладання навчального предмета «Захист України». Наказ Міністерство освіти і науки України від 22.05.2024 №731. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0834-24#Text>.
13. Про затвердження Порядку проведення базової загальновійськової підготовки громадян України, які здобувають вищу освіту, та поліцейських. Постанова Кабінет Міністрів України від 21 червня 2024 р. № 734. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/734-2024-%D0%BF#Text>.
14. Бистрова ЮВ. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. Право та інноваційне суспільство. 2015;1 (4):27-33. Режим доступу: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/11149>.

References

1. Model curriculum “Defense of Ukraine. Integrated Course” for institutions providing complete general secondary education [Internet]. Kyiv: Ministry of Education and Science of Ukraine; 2024 Aug 8. Order No. 1116. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/08/13/MNP-Zakhyst.Ukrayiny-Intehrovany.kurs-2024.pdf> (in Ukrainian).
2. Lazorenko SS. Systematization of educational competencies of future teachers of the subject "Defense of Ukraine". Pedagogichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii. 2023;4 (128): 305-15. DOI: 10.24139/2312-5993/2023.04/305-315. DOI [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2024-1\(360\)-25-31](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2024-1(360)-25-31). (in Ukrainian).
3. Lazorenko SS, Rybalko PF. Methodological principles of forming professional competencies of future teachers of the subject "Defense of Ukraine" in distance learning conditions. Olimpiiskyi ta paraliimpiiskyi sport. 2024;1:105-9. DOI: <https://doi.org/10.32782/olimpsspu/2024.1.18> (in Ukrainian).
4. Lazorenko SS. Professional and applied physical training in the formation of professional competencies of future teachers of the subject "Defense of Ukraine". Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. 2024;1(360):25-31 (in Ukrainian).
5. Sliusar V, Yablonska N, Mosiienko O. Formation of Leadership Soft Skills in Higher Education Institutions (on the example of training teachers of the “Defence of Ukraine”). Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Universytety i liderstvo». 2024;17:66-76. DOI: <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2024-17-66-76> (in Ukrainian).
6. Kryventsova IV. Training of physical education and Defense of Ukraine teachers to work in educational institutions. Zdorovia natsii i vdoskonalennia fizkulturno-sportyvnoi osvity: materialy 4-yi Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 25-26 kvitnia 2024 r. Kharkiv: NTU "KhPI". 2024; p.24-6. Available from: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/b22443b2-4d33-4e09-86be-a313924404fd/content>. (in Ukrainian).
7. Myroshnychenko VO. The legal aspect of professional training of future teachers of the discipline “Defense of Ukraine”. National Security Law and Economics. 2024;1:31-9. DOI: <http://doi.org/10.51369/3083-5917-2024-1-4>. (in Ukrainian).
8. Methodological recommendations for the development of degree program profiles, including program competencies and program learning outcomes / Yu.M. Rashkevych, Trans. Kyiv: TOV «Polihraf plus»; 2016.

80 p. Available from: <https://dnmu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/metodychni-rekomendacziyi-dlya-rozroblennya-profiliv-stupenevyh-program-vklyuchayuchy-programni-kompetentnosti-ta-programni-rezultaty-navchannya.pdf> (in Ukrainian).

9. Rudyk OB. *General approach to forming a list of competencies for mastering natural and mathematical disciplines*. *Matematyka v suchasni shkoli*. 2012;1:29-32. Available from: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1400/1/O_Rudyk_MIMS_1_IPPO.pdf (in Ukrainian).

10. On granting approval to updated curricula [Internet]. Kyiv: Ministry of Education and Science of Ukraine; 2022 Aug 3. Order No. 698. Available from: <https://mon.gov.ua/npa/pro-nadannya-grifa-onovlenim-navchalnim-programam> (in Ukrainian).

11. On the fundamental principles of state policy in the field of affirming Ukrainian national and civic identity. Law of Ukraine; 2024 Jun 6. No. 3788-IX. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2023;(46):116 (in Ukrainian).

12. On approval of the specifics of using the educational subvention from the state budget to local budgets (under the special fund of the state budget) to ensure the teaching of the subject “*Defense of Ukraine*” [Internet]. Kyiv: Ministry of Education and Science of Ukraine; 2024 May 22. Order No. 731. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0834-24#Text> (in Ukrainian).

13. On approval of the Procedure for conducting basic general military training of citizens of Ukraine pursuing higher education and police officers [Internet]. Kyiv: Cabinet of Ministers of Ukraine; 2024 Jun 21. Resolution No. 734. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/734-2024-%D0%BF#Text> (in Ukrainian).

14. Bystrova YuV. Innovative teaching methods in higher education in Ukraine. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo*. 2015;1(4):27-33 (in Ukrainian).

Цитування на цю статтю:

Волох О, Мисів О, Юрчишин Ю, Стасюк І, Воронецький В. Визначення переліку спеціальних (фахових) компетенцій військового спрямування у здобувачів вищої освіти – майбутніх вчителів захисту України. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура*. 2025 Грудень 10; 45: 55-63

Відомості про авторів

Волох Олександр Петрович - старший викладач кафедри військової підготовки, кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. (Кам'янець-Подільський, Україна)

E-mail: oleks5014@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-9497-8637>

Мисів Володимир Михайлович - доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, професор Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, (Кам'янець-Подільський, Україна)

e-mail: mysiv@kpnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-1957-0241>

Юрчишин Юрій Володимирович - завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, (Кам'янець-Подільський, Україна)

e-mail: yuriyurchyshyn@kpnu.edu.ua

<https://orsid-0000-0002-0404-9384>

Стасюк Іван Іванович - доцент, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (Кам'янець-Подільський, Україна)

e-mail: stasiuk.ivan@kpnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-4504-5902>

Воронецький Вадим Борисович - старший викладач кафедри спорту і спортивних ігор, кандидат педагогічних наук, ветеран війни Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Кам'янець-Подільський, Україна)

e-mail: voronetskyi@kpnu.edu.ua

<https://orsid-0000-0002-8297-6757>

Дата першого надходження статті до видання: 24.04.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.05.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 25.12.2025